

Reactie gezamenlijke regionale ontwikkelingsmaatschappijen op Wetsvoorstel Invest-NL

Geachte heer Wiebes, geachte mevrouw Keijzer,

Op 16 februari jongstleden heeft u het wetsvoorstel tot oprichting van Invest-NL openbaar gemaakt. De gezamenlijke regionale ontwikkelingsmaatschappijen willen hierbij graag gebruik maken van de mogelijkheid tot internetconsultatie en hun zienswijze ten aanzien van de oprichting van Invest-NL aan u meegeven.

Visie ROM's op totstandkoming Invest-NL

De gezamenlijke regionale ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's) juichen de totstandkoming van Invest-NL toe. Het is van belang dat er een nationale instelling komt die met kennis, ontwikkelcapaciteit en risicodragende middelen kan zorgen voor het financieerbaar maken van belangrijke PPS-projecten op het gebied van onder andere energie en duurzaamheid. Het ontbreekt op dit moment zowel nationaal als regionaal aan voldoende hoogwaardige ontwikkel- en regiecapaciteit binnen overheden en in PPSverbanden om goed uitgewerkte, complexe en langlopende business cases uit te voeren. En het ontbreekt landelijk én regionaal aan voldoende kapitaal voor dergelijke projecten.

Daarnaast kán Invest-NL een belangrijke bijdrage leveren aan het doorfinancieren met risicokapitaal van snelgroeiende innovatieve bedrijven, waaronder vele bedrijven in de portefeuille van de ROM's.

Net als het Kabinet zien wij de ROM's als een zeer belangrijke economische schakel tussen Rijk en regio. Wij gaan er vanuit dat met de totstandkoming van Invest-NL deze schakelfunctie alleen maar sterker en belangrijker zal worden.

Een excellente samenwerking en een heldere taakverdeling tussen Invest-NL en ROM's is van belang om de gezamenlijke ambities van Rijk en regio's te realiseren.

Uitmuntende informatie- en kennisdeling, goede onderlinge contacten en een efficiënte transparante doorgeleiding zijn een conditio sine qua non voor een succesvolle samenwerking tussen Invest-NL en de ROM's.

Wij concluderen dat afgelopen jaar door middel van een specifieke werkgroep rondom de samenwerking Invest-NL, regio's en ROM's weliswaar uitvoerig over de samenwerking en taakverdeling tussen Invest-NL en de ROM's is gesproken maar dat het advies van deze werkgroep slechts in beperkte mate is meegenomen bij voorliggend wetsvoorstel en bijbehorende kamerbrief. De ROM's zien nog steeds de uitkomsten van genoemde werkgroep als leidend bij de verdere uitwerking van de samenwerking en taakverdeling met Invest-NL en hopen dat hetzelfde geldt van de zijde van het kabinet.

Praktische vormgeving samenwerking Invest-NL / ROM's

De ROM's leiden actief ondernemingen en projecten door die de financieringsmogelijkheden van hen overstijgen, maar nog niet volledig door de markt gefinancierd kunnen worden. Omgekeerd informeert Invest-NL de betrokken ROM's over aangedragen investeringsprojecten en financieringsverzoeken uit hun respectievelijke regio.

De ROM's en Invest-NL sluiten een Non Disclosure Agreements (NDA), om ook richting de ondernemers vertrouwelijkheid te borgen. Idealiter komt er een gezamenlijk informatiesysteem waar de ROM's en Invest-NL samen op aangesloten zijn. De functionaliteiten van het Achilles-systeem van de NFIA zijn hier een best practice.

Het is een gezamenlijke verantwoordelijkheid te komen tot een goed gevulde projectenpijplijn. Het is dan ook van belang dat er een logische taakverdeling komt maar niet met harde begrenzing (afgezien van afspraken rondom mandaat bedrijfsfinanciering). Het ligt immers zeer voor de hand dat we met name bij transitieprojecten juist in samenwerking in ontwikkel- en dealteams het meest effectief samen kunnen werken.

Op basis van bovenstaande uitgangspunten hebben we onderstaand verder uitgeschreven hoe we samenwerking en taakverdeling zien in de verschillende domeinen.

Financiering (bedrijven)

De ROM's zijn jaar op jaar goed voor meer dan 50% van de early stage risicokapitaal investeringen in Nederland. Daarmee zijn de ROM's met afstand de meest actieve investeerders van Nederland. En hebben ze door de jaren heen een zeer groot nationaal en internationaal netwerk van co-financiers opgebouwd.

Het investeringsmandaat van de ROM's betreft in hoofdzaak de toegang tot financiering voor het innovatieve MKB tot een bedrag van €5 mln. Het zou goed zijn voor de transparantie in de financieringsmarkt als de taakverdeling en rolverhouding tussen de ROM's en Invest-NL ten aanzien van bedrijfsfinanciering helder is. Wij missen in voorliggend wetsvoorstel een heldere uitspraak dat het crowding out-principe (het voorkomen dat de investeringsactiviteiten van Invest-NL andere (markt)partijen verdringen) ook betrekking heeft op de ROM's en andere regionale fondsen. Dit zou betekenen dat Invest-NL géén rol heeft als directe investeerder, anders dan via het reguliere instrumentarium, in zoverre als de markt (incl ROM's en andere regionale fondsen) deze rol oppakt.

Wel kan er al in een zeer vroege fase van een beoogde disruptieve innovatieve ontwikkeling behoefte zijn aan grote tickets, en derhalve aan een rol van Invest-NL. In voorkomende gevallen is de kans op slagen het grootst als InvestNL en desbetreffende ROM's meteen vanaf de start een gezamenlijk dealteam formeren, met zowel financierings- als ontwikkelexpertise.

Financiering (projecten)

Een belangrijke rol voor Invest-NL is weggelegd in het financieren van en gefinancierd krijgen van PPS-projecten op het gebied van grote transitie-opgaven, zoals energie, verduurzaming, mobiliteit en digitalisering en maatschappelijke domeinen als zorg, veiligheid en onderwijs.

Het ontbreekt in Nederland aan een goed werkende structuur voor het ontsluiten van (risico)kapitaal, waardoor grotere projecten met maatschappelijke impact moeilijk van de grond komen. Juist op dit vlak is er grote behoefte aan meer directe publieke financiering en/of gespecialiseerde fondsen. In onze optiek zou het goed zijn als een zeer substantieel deel van de €2,5 miljard hier naar toe zou gaan.

De ROM's erkennen volledig dat hier een belangrijke rol voor Invest-NL is weggelegd en dat dit voor een groot deel een speelveld betreft waar de ROM's slechts in beperkte mate als financier en in mindere mate als ontwikkelaar bij betrokken is.

Invest-NL kan zich hierbij ontwikkelen tot dé architect voor financieringsarrangementen waarbij gebruik wordt gemaakt van de beschikbare instrumenten: equity, debt, garanties én subsidies. Én natuurlijk voor het samenspel met de betrokken private en publieke financiers.

Overigens lijkt het op dit vlak (financial engineering) wel raadzaam als ook de diverse regio's zich professioneler organiseren.

Hierbij tekenen we aan dat veel overheden de slag hebben gemaakt van subsidies naar (waar mogelijk) 100% revolverende middelen. Wil je echter bepaalde gewenste transities financieel mogelijk maken dan zal je naar een blend van financiële instrumenten moeten kijken. Vanwege onrendabele top en/of maatschappelijke externaliteiten zal hiervoor ook soms de inzet van subsidies nodig zijn. Deze hoeven niet in beheer van Invest-NL of de ROM's te zijn, maar in het kader van financial engineering is kennis over en toegang tot regionale, nationale en Europese subsidies wel noodzakelijk. Invest-NL moet zichzelf de ruimte geven om ook indirecte financiële baten mee te rekenen in de business case.

De discussie over de rendementskaders voor Invest-NL baren de ROM's in deze dan ook enige zorgen omdat het risico dan groot is dat Invest-NL niet kan of zal investeren in die projecten met de hoogste maatschappelijke impact.

Ontwikkeling (projecten)

Het gefinancierd krijgen van complexe PPS-projecten op het gebied van grote transitie-opgaven betekent inzet van kennis, netwerken, ontwikkelcapaciteit en risicodragende middelen.

Algemeen wordt erkend dat zowel nationaal als regionaal het gebrek aan ontwikkelkracht een belangrijke reden is voor het achterblijven van investeringen in maatschappelijke opgaven en dat dit aanvullende expertise vergt, met name op het gebied van financial engineering, het ontwikkelen van goede business cases en ontwikkelkracht/regie. En dat deze expertise aan zowel landelijk als regionaal verder moet worden opgebouwd.

Dit vergt een effectief samenspel tussen Invest-NL, de ROM's, waar van toepassing economic boards of andere economische uitvoeringsorganisaties, en de provincies en steden, en het gebruik maken van elkaars kracht, competenties en verantwoordelijkheden.

In het kader van effectiviteit zullen we als ROM's onderling maar ook in gezamenlijkheid met Invest-NL i.o. moeten gaan kijken naar de opbouw van thematische expertise en naar slimme samenwerkingsverbanden. Ook moet hierbij goed gekeken worden naar de thematische expertise die reeds beschikbaar is bijvoorbeeld bij provincies en de grote steden.

Indien we dit op een goede wijze doen ligt er een mooie kans om rondom belangrijke maatschappelijke opgaven de trein innovatie => develop to invest => invest beter en sneller te laten rijden.

Vanuit de optiek van de ROM's zou de ontwikkelingstaak van Invest-NL vanuit die optiek vooral gericht moeten zijn op het financierbaar maken van projecten gericht op grotere transitieopgaven, onder andere door als regisseur met de markt financieringsbronnen bij elkaar te brengen en kleinere projecten te bundelen en standaardiseren. In veel gevallen is een afdoende schaal noodzakelijk om projecten rendabel en minder risicovol te maken. Individueel zijn deze projecten niet interessant voor investeerders. Er is bundeling nodig om de projecten financierbaar te maken (ook voor cofinanciering uit Europa). Veel genoemde voorbeelden zijn geothermie, grootschalige restwarmte, verduurzaming van gebouwen (woningen, scholen, kantoren) en breedband.

Aangezien het ook bij dit soort type consortia en projecten vaak gaat om verschillende fasen van ontwikkeling is het ons inziens zeer wel denkbaar dat de ROM's hier in eerste instantie een nadrukkelijker rol krijgen. Zowel in het verder opwerken van projecten, als in het beoordelen van kansrijkheid en schaalbaarheid, als in het financieringsrijp maken van projecten.

Immers de ROM's hebben reeds van oudsher een succesvolle ontwikkelingstaak, waarin de integrale inzet van kennis, netwerk en kapitaal optimaal samen komen. Het écht kennen van

de betrokken bedrijven en bestuurders, en van de werkelijke situatie achter de papieren plannen, is een rol die de ROM's dan ook bij uitstek kunnen vervullen.

Van zowel van de zijde van het Rijk als van de provincies is in eerder stadium de wenselijkheid aangegeven dat de ROM's een nadrukkelijker rol gaan spelen in de ontwikkeling van grote transitieprojecten. Enerzijds om de kwaliteit van de proposities die bij Invest-NL worden aangedragen te vergroten ('de zeef'), anderzijds omdat op regionale schaal dergelijke projectontwikkeling vaak stopt door versnippering ('professionalisering'). Deze activiteiten kunnen zo als voorportaal dienen voor Invest-NL en op deze wijze ontwikkelen de ROM's zich tot de gewenste regionale evenknie van Invest-NL.

Het Rijk heeft eerder aangegeven de ROM's als de organisaties te zien die de eerste beoordeling en bundeling van projecten voor hun rekening nemen. Daarna pas komt Invest-NL in beeld en worden projecten verder gebracht naar de financiers in de kapitaalmarkt (pensioenfondsen, verzekeraars, EIB). Een groot deel van de initiatieven moet dus uit de regio komen en moet ook aldaar voor een belangrijk deel worden ontwikkeld. Deze notie mist nu in voorliggende stukken rondom oprichting Invest-NL.

Uit de rondgang (APE-onderzoek in opdracht van het IPO) langs provincies kan worden geconcludeerd dat de provincies de opvatting delen dat in de regio's, bij de ROM's en de provincie, een kwalitatieve en kwantitatieve investering nodig is (in mensen en middelen) om een gelijkwaardige gesprekspartner van Invest-NL te kunnen zijn. Provincies zijn er zich van bewust dat bij de ROM's en in de provinciale/stedelijke organisatie een kwaliteitsslag gemaakt moet worden met name op het gebied van project- en programmaontwikkeling en financial engineering. Dat vergt een investering in capaciteit (ervaring, kennis en kunde).

Een deel van bovenstaande activiteiten ligt in het direct verlengde van de huidige business development-taken van de ROM's, maar verschilt wel qua scope en schaal. Maar met name het verdere opwerken, financierbaar maken (financial engineering) en doorgeleiden van transitieprojecten naar financiers zoals Invest-NL, EIB en institutionele beleggers is een duidelijk additionele taak. Die echter wel complementair is aan de huidige kennis, kunde en netwerken van de ROM's.

Naar de mening van de ROM's is een eventuele taakuitbreiding van de ROM's in deze een gedeelde verantwoordelijkheid van Rijk en provincies en eventuele andere aandeelhouders. Dit is van onze zijde mede ingegeven door het feit dat het gezien de schakelfunctie van de ROM's cruciaal is dat de financiering nationaal versus regionaal redelijkerwijs tot elkaar in verhouding staat en dat het Rijk na 2010 zijn exploitatiebijdrage aan de ROM's heeft afgebouwd maar tegelijkertijd wel steeds meer verwachtingen bij de ROM's neerlegt.

Het kabinet stelt voor de ontwikkeltak van Invest-NL op jaarbasis €10 miljoen beschikbaar. Zoals ook geadviseerd door voornoemde werkgroep roepen wij u op om cofinanciering door het Rijk in extra benodigde ontwikkelcapaciteit bij de ROM's/regio's niet op voorhand uit te sluiten, maar de aard en omvang van deze cofinanciering af te laten hangen van de bijdragen die de regio bereid is te leveren ten aanzien van door Invest-NL, ROM's en / of provincies gezamenlijk uit te werken proposities. Gezien noodzaak van opbouw van expertise op nationaal en regionaal niveau, en van het optimaal gebruik maken van reeds bestaande en succesvolle uitvoeringscapaciteit, lijkt het op voorhand voor de hand te liggen dat een deel van het budget wordt gebruikt om, onder voorwaarde van regionale co-financiering, een deel van deze middelen te gebruiken voor de verdere opbouw van regionale ontwikkelkracht.

Tenslotte, het zowel nationaal als regionaal opbouwen van voldoende hoogwaardige ontwikkel- en regiecapaciteit is zoals hierboven geschetst noodzakelijk. Maar daarnaast is het ook noodzakelijk dat er zowel regionaal als nationaal, en in onderling samenspel, heldere agendasetting en programmering plaatsvindt. Bestuurlijke visie en daadkracht, bij voorkeur geborgd in een triple helix structuur, is hierbij een randvoorwaarde. Voor het welslagen van veel transitieprojecten zal bovendien bestuurlijke doorzettingsmacht nodig zijn, evenals een overheid die adaptief is in haar wet- en regelgeving.

Jan Pelle
Algemeen directeur BOM

Marius Prins
Algemeen directeur OostNL

Tys van Elk
Algemeen directeur LIOF

Siem Jansen
Algemeen directeur NOM

Rinke Zonneveld
Algemeen directeur InnovationQuarter